МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

Тема: **«Видатки бюджету на економічну діяльність держави»**

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, групи ФМУП-22-1,

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,

освітня програма Управління публічними фінансами

Вільгурського Ігоря Володимировича

(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник Довгань Людмила Петрівна, д.е.н., професор

(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної програми

Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор

(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри публічних фінансів

протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач кафедри Давиденко Надія Миколаївна, д.е.н., професор

(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 14 01.02.2024 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ _____ _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 85 балів 4 (добре) 08.02.2024 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Т. Г. Бондарчук
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ Н. М. Давиденко
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ О. Д. Гордей
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Т. О. Скрипник
(підпис) (ініціали, прізвище)

Секретар: _____ В. Ю. Шепіленко

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
І. Доповідь	**від 0 до 10**	10		Голова ЕК М.Т. Бондарук
2.Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	5		
3.Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	20		Члени комісії: Н.М. Давиденко О.Д. Гордей Т.О. Скрипник
5. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**	10		
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	40		Секретар: В.О. Шепурченко
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	85		

Оцінка керівника 45 балів Л.П. Довгань

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
85	B	4 (добре)	08.02.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Факультет/ННІ Факультет фінансів та цифрових технологій

Кафедра Публічних фінансів

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Освітня програма «Управління публічними фінансами»

Затверджую

Завідувач кафедри публічних фінансів

Тетяна КОЛЯДА

«22» 12 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт) здобувачу вищої освіти

Вільгурського Ігоря Володимировича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. **Тема** кваліфікаційної роботи (проєкту) «Видатки бюджету на економічну діяльність держави»

Затверджена наказом ректора від «15» 11 2022 №1204

2. **Строк** здачі закінченої роботи 17.11.2023

3. **Мета роботи** аналіз видатків бюджету на економічну діяльність держави для визначення оптимальних стратегій розподілу фінансових ресурсів для стимулювання економічного зростання та підтримки ключових галузей.

Предмет структура та ефективність видатків Державного бюджету України, спрямованих на підтримку економічного зростання та розвитку ключових галузей.

Орієнтовна база дослідження: Міністерство фінансів України, Державна служба статистики України, Рахункова палата України.

4. **Вихідні дані до роботи**: Для дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави в Україні використано різноманітні методи, такі як абстрагування для виокремлення ключових аспектів, аналіз та синтез для детального розгляду та комплексного підходу до проблеми, індукція та дедукція для вивчення закономірностей та висновків, спостереження для отримання конкретних даних, узагальнення для систематизації отриманих результатів, а також статистичні методи для кількісного аналізу обсягів та тенденцій бюджетних видатків. Цей комплексний підхід до методології дослідження дозволяє забезпечити повноту та обґрунтованість отриманих результатів.

5. **Перелік графічного матеріалу** 11 таблиць,6 рисунків.

6. **Зміст** випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретико-методичні засади дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави

1.1 Критичний огляд літератури щодо видатків бюджету на економічну діяльність держави

1.2 Методика, інструментарій та джерела інформації дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави

Розділ 2. Практичні результати дослідження видатків бюджету на економічну діяльність в україні

2.1 Аналіз загальних видатків Державного бюджету України та джерел їх формування

2.2 Аналіз видатків на економічну діяльність Державного бюджету України

Розділ 3. Пропозиції щодо удосконалення видатків бюджету на економічну діяльність в Україні

7. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Уточнення плану та завдання	22.12.22-15.01.23	— " —
2.	Представлення 1-го розділу	до 30.04.2023	— " —
3.	Представлення 2-го розділу	до 05.09.2023	— " —
4.	Представлення 3-го розділу	10.11.2023	— " —
5.	Довпрацювання роботи	15.11.2023	— " —
6.	Попередній захист	17.11-25.11.2023	— " —
7.	Перевірка на акад. плагіат	01.12-10.12.2023	— " —
8.	Отримання відгуку керів	15.01-20.01.24	— " —
9.	Рецензування роботи	22.01-26.01.2024	— " —
10.	Оформлення роботи	01.02-04.02.2024	— " —
11.	Захист роботи	07.02-08.02.2024	08.02.2024

8. Дата видачі завдання «22» 12 2022

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ Довгань Л.П.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо- професійної програми _____ Гордей О. Д.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Вільгурський І.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

«Видатки бюджету на економічну діяльність держави»

Мета роботи визначити стратегій розподілу фінансових ресурсів для стимулювання економічного зростання та підтримки ключових галузей.

Завданнями роботи є аналіз видатків бюджету на економічну діяльність держави

Предметом дослідження виступають теоретичні та методичні аспекти рейтингових агенцій в оцінці ризиковості публичних фінансів.

Об'єктом дослідження є Економічні відносини, що виникають у процесі формування видаткової частини Державного бюджету на економічну діяльність.

Базою дослідження виступає Міністерство фінансів України, Державна служба статистики України, Рахункова палата України.

За результатами дослідження Одержані результати дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави в Україні мають важливий науково-практичний внесок.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому що отримані дані можуть бути використані в розробці та оптимізації бюджетної політики, спрямованої на стимулювання економічного розвитку.

Кваліфікаційна робота містить 54 сторінок, 6 рисунок, 11 таблиць, список використаних джерел 40 найменувань.

Ключові слова: видатки, динаміка.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2023 р.

Рік захисту роботи 2024 р.

ABSTRACT

"Budget expenditures for economic activity of the state"

The purpose of the study is to identify strategies for allocating financial resources to stimulate economic growth and support key industries.

The objectives of the study are to analyse budget expenditures on economic activity of the state

The subject of the study is the theoretical and methodological aspects of rating agencies in assessing the riskiness of public finances.

The object of the study is the economic relations arising in the process of forming the expenditure part of the State Budget for economic activity.

The research is based on the Ministry of Finance of Ukraine, the State Statistics Service of Ukraine, and the Accounting Chamber of Ukraine.

According to the results of the study The results of the study of budget expenditures on economic activities of the state in Ukraine have an important scientific and practical contribution.

The practical significance of the results is that the data obtained can be used in the development and optimisation of budget policy aimed at stimulating economic development.

The qualification work contains 54 pages, 6 figures, 11 tables, a list of 40 references.

Keywords: expenditures, dynamics.

The year of completion of the qualification work is 2023.

Year of thesis defence: 2024.

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП 8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ 11

1.1 Критичний огляд літератури щодо видатків бюджету на економічну діяльність держави 11

1.2 Методика, інструментарій та джерела інформації дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави 16

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ 22

2.1 Аналіз загальних видатків Державного бюджету України та джерел їх формування 22

2.2 Аналіз видатків на економічну діяльність Державного бюджету України 31

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ 42

ВИСНОВКИ 48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 51

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність вивчення видатків бюджету на економічну діяльність держави в Україні визначається необхідністю ефективного використання фінансових ресурсів для стимулювання економічного зростання та забезпечення сталого розвитку. Зростання глобальної конкуренції, впровадження інновацій, підтримка малого та середнього бізнесу, а також подолання економічних викликів, зумовлених зовнішніми чинниками, належать до пріоритетних завдань України. Вивчення розподілу бюджетних видатків на економічні сектори дозволяє ефективно планувати інвестиції, сприяти інфраструктурному розвитку та забезпечувати соціальну стабільність. Одночасно, постійний моніторинг цих видатків сприяє транспарентності управління фінансами та вдосконаленню бюджетної політики, спрямованої на підтримку економічної ситуації в Україні.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Ступінь розробки проблеми щодо видатків бюджету на економічну діяльність держави в Україні виявляються в активних дослідах як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Зарубіжні дослідження , зокрема A. Akmal [29], I. Hajdúchová [35], L. Shahini [38], O. Tran [39], фокусуються на аналізі кращих практик розподілу бюджетних ресурсів для досягнення ефективності та сталості економічної політики. Вітчизняні дослідники, зокрема С. В. Качула [4], Н. М. Лисьонкова, О. А. Єрмоленко [14], Г. М. Миськів [17], І. Л. Шевчук [28], звертають увагу на необхідність оптимізації видатків для стимулювання економічного зростання та підтримки ключових галузей. Результати показують, що правильна стратегія розподілу бюджетних коштів на економічну сферу сприяє стабільності та конкурентоспроможності країни. Основні теоретичні та методологічні підходи включають вивчення ефективності інструментів та роль бюджетних видатків у стимулюванні інновацій та розвитку.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – аналіз видатків бюджету на економічну діяльність держави для визначення оптимальних

стратегій розподілу фінансових ресурсів для стимулювання економічного зростання та підтримки ключових галузей.

Вказана мета розкривається переліком завдань:

- провести критичний огляд літератури щодо видатків бюджету на економічну діяльність держави;
- охарактеризувати методику, інструментарій та джерела інформації дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави;
- провести аналіз загальних видатків Державного бюджету України та джерел їх формування;
- провести аналіз видатків на економічну діяльність Державного бюджету України;
- надати пропозиції щодо удосконалення видатків бюджету на економічну діяльність в Україні.

Об'єкт дослідження – Економічні відносини, що виникають у процесі формування видаткової частини Державного бюджету на економічну діяльність.

База досліджень – Міністерство фінансів України, Державна служба статистики України, Рахункова палата України.

Предмет дослідження – структура та ефективність видатків Державного бюджету України, спрямованих на підтримку економічного зростання та розвитку ключових галузей.

Методи дослідження. Для дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави в Україні використано різноманітні методи, такі як абстрагування для виокремлення ключових аспектів, аналіз та синтез для детального розгляду та комплексного підходу до проблеми, індукція та дедукція для вивчення закономірностей та висновків, спостереження для отримання конкретних даних, узагальнення для систематизації отриманих результатів, а також статистичні методи для кількісного аналізу обсягів та тенденцій бюджетних видатків. Цей комплексний підхід до методології

дослідження дозволяє забезпечити повноту та обґрунтованість отриманих результатів.

Науково-практична значимість одержаних результатів. Одержані результати дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави в Україні мають важливий науково-практичний внесок. Отримані дані можуть бути використані в розробці та оптимізації бюджетної політики, спрямованої на стимулювання економічного розвитку. Рекомендації, вивчені під час дослідження, можуть бути використані у формулюванні стратегій розподілу фінансових ресурсів для підтримки ключових секторів економіки та забезпечення їхньої конкурентоспроможності. Особлива увага приділяється можливостям вдосконалення інструментів управління бюджетними видатками для досягнення максимальної ефективності та сталості економічної політики держави.

Апробація роботи. Основні положення роботи відображені в тезах XII Міжнародної науково-практичної конференції «EUROPEAN SCIENTIFIC CONGRESS» під назвою «Аналіз видатків на економічну діяльність державного бюджету України».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів (в тому числі 4 підрозділів), висновків, списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 49 сторінок. В роботі представлено 11 таблиць, 6 рисунків, використано 40 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ

1.1 Критичний огляд літератури щодо видатків бюджету на економічну діяльність держави

Проблема ефективного управління бюджетними ресурсами та раціонального використання публічних коштів нині стоїть перед країнами світу, викликаючи активні дебати серед вчених, політиків та громадян. Однією з ключових складових державного бюджету є видатки на економічну діяльність держави як необхідна умова для забезпечення стабільності, розвитку та соціального добробуту суспільства. Контекст глобалізації, зростання конкуренції та технологічних змін у сучасному світі покладає на держави нові виклики та обов'язки щодо ефективного використання бюджетних ресурсів для підтримки економічного зростання та соціальної стабільності.

Розпочнемо аналіз з загального визначення поняття «видатки бюджету». Зокрема, у Бюджетному кодексі України розрізняють поняття «витрати бюджету» та «видатки бюджету». Згідно з визначенням, яке міститься у пункті 13 статті 2 цього Кодексу, видатки бюджету є коштами, спрямованими на реалізацію програм та заходів, які передбачені відповідним бюджетом [5]. Ця норма визначає, що видатки бюджету є конкретними фінансовими ресурсами, які асоційовані з визначеними програмами та заходами, зазначеними у відповідному бюджетному документі, в той час як «витрати бюджету» включають в себе різноманітні фінансові зобов'язання, які є необхідними для забезпечення функціонування держави в цілому. Бюджетний кодекс визначає чітку логіку та систематику у використанні бюджетних ресурсів, де кожен видаток визначається його взаємозв'язком із програмами та заходами, що покликані забезпечити досягнення стратегічних цілей держави.

Систематизуємо наявні в науковій літературі визначення поняття «видатки бюджету» в табл.1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «видатки бюджету» в науковій літературі

Автор	Визначення	Коментар
Ю. Д. Радіонов	Кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, що передбачені бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу і повернення надміру сплачених до бюджету сум [20, с.14].	Акцентує увагу на фінансових ресурсах, спрямованих на виконання конкретних програм і заходів, зазначаючи виняток щодо погашення боргу та повернення переплачених сум.
А. А. Дюк	Економічні відносини, що виникають у зв'язку з розподілом централізованого фонду грошових коштів і його використанням на здійснення програм та заходів, передбачених бюджетом [9].	Підкреслює, що видатки бюджету виникають як економічні відносини у процесі розподілу централізованого фонду, що створюється збором грошових коштів для реалізації програм та заходів.
В. Д. Макогон	Кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом [15, с.115].	Підкреслює, що основна мета видатків бюджету полягає в фінансуванні програм та заходів, передбачених у бюджетних реалізаційних документах, що є важливою складовою ефективного управління бюджетними ресурсами.
I. Hajdúchová	Законодавчо визначені норми і напрями використання бюджетних коштів [35, с.677].	Звертає увагу на законодавчий аспект видатків бюджету, вказуючи, що вони ґрунтуються на чітких нормах та напрямах, що регулюють використання коштів, забезпечуючи їхню законність та ефективність.
A. Akmal	прямі цільові видатки держави, які забезпечують її безперебійне функціонування, відображають економічні відносини, що пов'язані з розподілом і перерозподілом частини ВВП, що концентрується в бюджеті [29, с.3].	Підкреслює, що видатки бюджету є прямими цільовими видатками, спрямованими на забезпечення неперервного функціонування держави. Також наголошується на економічних відносинах, пов'язаних з розподілом ВВП через бюджет.

Джерело: сформовано автором на основі [9, 15, 20, 29, 35]

Аналіз визначень поняття «видатки бюджету» в науковій літературі свідчить про певну консистентність у розумінні цього терміну. Загалом, видатки бюджету розглядаються як фінансові ресурси, спрямовані на реалізацію конкретних програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. Визначення вчених, таких як Ю. Д. Радіонов, А. А. Дюк,

В. Д. Макогон, I. Hajdúchová та A. Akmal, підкреслюють специфіку економічних відносин, законодавчі аспекти та прямий цільовий характер видатків бюджету. Однак, варто врахувати, що різні автори підходять до цього терміну з різних точок зору, враховуючи економічні, юридичні та функціональні аспекти. У висновку можна відзначити, що розуміння видатків бюджету є складним та багатогранним питанням, яке враховує різноманітні аспекти фінансового управління державними ресурсами.

Перейдемо до визначення поняття «видатки бюджету на економічну діяльність». С. В. Качула визначає видатки бюджету на економічну діяльність як фінансування заходів держави щодо пріоритетного розвитку як окремих галузей економіки країни так і усього її господарського комплексу [4, с.134]. Визначення С. В. Качули зосереджується на пріоритетному розвитку окремих галузей економіки та господарського комплексу загалом. Його підхід вказує на те, що видатки бюджету на економічну діяльність спрямовані на конкретні заходи та програми, які мають вирішальне значення для розвитку національної економіки.

L. Shahini під видатками бюджету на економічну діяльність розуміє фінансові кошти, які виділяються з державного бюджету для фінансування проектів, програм і заходів, спрямованих на підтримку економічного зростання [38, с.119]. Визначення L. Shahini розширює розуміння видатків бюджету на економічну діяльність, обіймаючи фінансування проектів, програм і заходів, які сприяють загальному економічному зростанню. Зокрема, наголос на підтримці економічного розвитку вказує на те, що ці видатки можуть бути більш широкими і охоплювати різні сфери.

O. Tran визначає видатки бюджету на економічну діяльність як фінансові асигнування, спрямовані на соціально-економічні програми та заходи, які покликані поліпшити рівень економічного розвитку та життя населення [39]. Визначення O. Tran підкремлює соціально-економічний характер видатків бюджету на економічну діяльність, вказуючи на їхню спрямованість на поліпшення рівня економічного розвитку та життя населення.

Це визначення вказує на те, що частину видатків спрямовують на соціальні програми, які впливають на економічний розвиток.

Наведені визначення спільні у тому, що всі вони розглядають видатки бюджету на економічну діяльність як фінансові ресурси, призначені для підтримки розвитку економіки. Однак вони акцентують різні аспекти, такі як пріоритетні галузі, загальне економічне зростання та соціально-економічні програми. Це свідчить про те, що концепція видатків бюджету на економічну діяльність може бути розглянута з різних точок зору в залежності від акцентів дослідників та контексту їхніх досліджень.

На нашу думку, видатки бюджету на економічну діяльність – це фінансові ресурси, які виділяються державою для підтримки та стимулювання розвитку національної економіки та включають в себе фінансування стратегічних проектів, програм та заходів, спрямованих на зміцнення економічної бази країни, розширення виробництва, підтримку інновацій, створення робочих місць та інші заходи, спрямовані на створення стійкого економічного розвитку. Це визначення враховує комплексність економічної діяльності, охоплюючи різноманітні аспекти, від розвитку інфраструктури до підтримки інновацій та підприємництва.

Н. М. Лисьонкова та О. А. Єрмоленко виділяють фактори необхідності державної підтримки економічної діяльності, до яких варто віднести:

- деякі галузі, такі як паливо-енергетична та металургійна промисловість, агропромисловий комплекс, можуть потребувати державної підтримки для нормального розвитку в умовах ринкової економіки. Вони відіграють ключову роль у економіці, і їхня життєздатність може бути залежною від державної підтримки;
- умови ринкової економіки можуть змушувати наукоємні та технологічно складні галузі виробництва шукати державну допомогу для збереження інноваційного потенціалу та конкурентоспроможності;

– з урахуванням геополітичних змін, таких як інтеграція економіки України з іншими країнами та мілітаризація, важливо формувати власну економіку для забезпечення сталості та незалежності в сучасних умовах [14, с.6]

Висновок на основі досліджень Н. М. Лисьонкової та О. А. Єрмоленко вказує на необхідність державної підтримки для ключових галузей, таких як паливо-енергетична та металургійна промисловість, агропромисловий комплекс, які впливають на загальне становище економіки. Підкреслення важливості державної допомоги для наукоємних та технологічно складних галузей, а також необхідності формування власної економіки враховує геополітичні та економічні тенденції, що підкреслює актуальність державної підтримки для забезпечення сталості та конкурентоспроможності країни.

Г. М. Миськів розрізняє видатки бюджету на економічну діяльність за їх функціональною класифікацією, за цільовим призначенням та за галузевими особливостями [17, с.193]. Це дозволяє більш детально та систематично аналізувати та розуміти обсяг та напрямки видатків бюджету на економічну діяльність. Розрізнення видатків за функціональною класифікацією дозволяє визначити, які конкретні функції та завдання вони виконують у рамках економічної політики. Також, класифікація за цільовим призначенням дозволяє зорієнтувати видатки на конкретні програми та проекти, спрямовані на досягнення стратегічних цілей у різних сферах економіки. Галузева класифікація видатків надає можливість аналізувати їхню спрямованість на розвиток конкретних галузей, визначаючи пріоритети та інвестиційні можливості для сталого економічного зростання. Такий підхід допомагає забезпечити ефективне та збалансоване використання бюджетних ресурсів для підтримки економічної активності країни.

І. Л. Шевчук виділяє форми фінансування видатків бюджету на економічну діяльність: бюджетні інвестиції, бюджетне кредитування, бюджетні трансферти [28, с.180]. Зокрема, бюджетні інвестиції представляють собою важливий інструмент, що включає прямі капітальні вкладення в об’єкти загальнодержавного значення. Другою формою фінансування економічної

діяльності є бюджетне кредитування, що надає можливість отримання фінансових ресурсів для вирішення невідкладних завдань і викликів в економіці. Третьою формою є дотації і субсидії, які надаються як державному сектору, так і приватним підприємствам у формі бюджетних трансфертів. Такий різноманітний підхід до форм фінансування вказує на необхідність системної та ретельно розробленої бюджетної політики для досягнення комплексного економічного розвитку країни.

Таким чином, критичний огляд літератури щодо видатків бюджету на економічну діяльність держави надає глибокий і систематичний погляд на важливий аспект фінансово-економічного управління. Зазначені джерела висвітлюють необхідність державної підтримки для різних галузей, визначаючи фактори, які обумовлюють таку необхідність. Акцент на різноманітних формах фінансування, таких як бюджетні інвестиції, бюджетне кредитування та дотації, вказує на важливість гнучкості та пристосованості бюджетної політики до потреб економічного розвитку. Дослідження також підкреслює роль фінансування в окремих галузях, таких як паливо-енергетична та металургійна промисловість, агропромисловий комплекс, а також його вплив на науково-технічний розвиток та галузеві особливості. Цей огляд свідчить про складність та важливість забезпечення збалансованого та ефективного розподілу бюджетних ресурсів для досягнення стратегічних цілей економічної політики держави.

1.2 Методика, інструментарій та джерела інформації дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави

Сучасна економіка визначається складністю та мінливістю її структури, взаємозв'язком різноманітних секторів та постійними змінами у соціально-економічному середовищі. Одним із ключових аспектів функціонування будь-якої держави є ефективне управління економічною діяльністю та розподіл

бюджетних ресурсів. Дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави є важливою складовою аналізу фінансової політики, оскільки це дозволяє вивчати та оцінювати спрямованість бюджетних ресурсів, їх раціональне використання та вплив на економічний розвиток країни.

Дослідження видатків бюджету на економічну сферу вимагає використання систематичного та комплексного підходу. Важливим є визначення методик та інструментарію для аналізу бюджетних видатків. Належне розуміння цих аспектів дозволяє експертам, дослідникам та урядовим органам ефективно вивчати, планувати та контролювати бюджетні асигнування, спрямовані на підтримку та розвиток економічного сектору.

На сьогоднішній день відсутній комплексний підхід або модель оцінки ефективності розподілу бюджетних коштів на економічну діяльність в Державному бюджеті України. Відсутні також чіткі критерії та набір показників, які слід враховувати для забезпечення фінансової та економічної безпеки держави в контексті видатків на економічну сферу [21, с.42]. У зв'язку з цим, вважаємо за належне продовжити розробку методики оцінки ефективності розподілу бюджетних ресурсів на економічну діяльність. Ця методика повинна включати в себе набір ключових показників, які обчислюються на основі основних бюджетних даних:

– видаткова частина Державного бюджету за напрямами використання бюджетних коштів – аналіз розподілу бюджетних видатків за конкретними напрямами дозволяє визначити пріоритети державної політики та зрозуміти, наскільки ефективно асигнування фінансових ресурсів відповідає стратегічним завданням розвитку економіки;
– дохідна частина Державного бюджету за джерелами надходжень – аналіз джерел надходжень до Державного бюджету розкриває структуру доходів, що використовуються для фінансування економічної діяльності. Розуміння цього аспекту дозволяє ефективніше планувати та розподіляти бюджетні ресурси [27, с.43];

– абсолютні та відносні показники динаміки та структури видатків Державного бюджету на економічну діяльність держави – аналіз динаміки та структури видатків надає можливість визначити тенденції змін у фінансовому забезпеченні економічної діяльності. Визначення ключових змін та їхній вплив на розвиток економіки є критичним для планування майбутніх дій [16, с.11];
– виконання плану видатків Державного бюджету на економічну діяльність держави – дозволяє оцінити рівень фінансової дисципліни та ефективність управління бюджетними ресурсам;
– частки видатків Державного бюджету на економічну діяльність держави в загальних видатках та ВВП –дозволяє оцінити значущість економічної діяльності для країни та визначити рівень фінансового впливу на галузь [25, с.127].

Зазначені напрями дослідження є ключовими для розуміння ефективності фінансової політики в галузі економічної діяльності. Вони не лише дозволяють виявити тенденції та пріоритети, але і створюють підґрунтя для розробки стратегій оптимізації бюджетних ресурсів, спрямованих на підтримку стійкого та ефективного розвитку економіки держави. Аналіз цих показників взаємодіє з формулюванням та впровадженням економічних політик, сприяючи досягненню стратегічних цілей і забезпеченню сталого економічного зростання.

Визначимо алгоритм дослідження видатків бюджету на економічну діяльність держави.

На першому етапі рекомендується провести розрахунок показників динаміки витратної та дохідної бази Державного бюджету України. Цей аналіз даних дозволить визначити як абсолютні, так і відносні зміни загального обсягу видатків та доходів у Державному бюджеті України [11, с.175]. Такий огляд також допоможе ідентифікувати фактори, які вплинули на зазначені тенденції, незалежно від того, чи це є зростання чи зменшення.

На другому етапі пропонується провести аналіз складу та структури видатків і доходів Державного бюджету України. Це дозволить визначити основні елементи витрат та надходжень в бюджеті країни і зробити висновки щодо їхнього сталого розвитку або змін [13, с.107]. Зокрема, важливо висвітлити частки видатків з розгляду їхніх функціональних та економічних аспектів, а також визначити фактори, які впливають на таку структуру.

На наступному етапі проводиться більш глибокий та детальний аналіз динаміки, складу та структури видатків бюджету, спрямованих на економічну діяльність, що передбачає ретельне дослідження змін в часі, розширений аналіз компонентів витрат та вивчення структурних особливостей цих видатків. У рамках аналізу динаміки, визначається, як змінювалися видатки на економічну сферу протягом певного періоду; чинники, що спричинили ці зміни, та ключові тенденції, які можуть вказувати на ефективність або неефективність розподілу бюджетних ресурсів [24, с.85]. Щодо складу видатків, розглядаються різноманітні категорії, що входять в обсяг бюджетних витрат на економічну діяльність. Аналіз складу допомагає зрозуміти, які конкретні напрямки отримують бюджетну підтримку та наскільки це відповідає стратегічним цілям. Детальний аналіз динаміки, складу та структури видатків на економічну діяльність надає більш конкретні відомості, що можуть слугувати основою для прийняття обґрунтованих рішень щодо оптимізації та підвищення ефективності бюджетних витрат у цьому напрямку.

Наступний етап передбачає проведення дослідження показників виконання плану бюджетних видатків на економічну діяльність. Цей аналіз дозволяє оцінити, наскільки реальні витрати відповідають задекларованим планам та як ефективно бюджетні ресурси використовуються у конкретному напрямку. На цьому етапі важливо визначити рівень відхилення фактичних видатків від запланованих та з'ясувати причини цих відхилень. Аналіз виконання плану дозволяє виявити, чи вдається державі ефективно реалізовувати свої бюджетні зобов'язання щодо підтримки економічної діяльності [31, с.13]. Дослідження показників виконання плану є ключовим

етапом у визначенні того, наскільки бюджетні ресурси реалізують задекларовані цілі та в якій мірі досягаються стратегічні цілі у сфері економічної діяльності. Аналіз результатів цього етапу надасть підстави для корекції бюджетної стратегії та вдосконалення механізмів фінансової підтримки економічного розвитку.

На заключному етапі аналізу бюджетних видатків на економічну діяльність формулюються висновки та рекомендації. Цей етап є критичним для висвітлення основних висновків з проведених досліджень та визначення шляхів подальших дій у контексті оптимізації та поліпшення ефективності бюджетного управління в економічній сфері. Висновки мають включати у себе ключові положення щодо динаміки видатків, їхнього складу та виконання плану. Зазначаються суттєві тенденції, виявлені в процесі аналізу, а також основні фактори, що впливають на ефективність бюджетного використання у сфері економіки [34]. Рекомендації мають спрямовуватися на удосконалення системи управління бюджетними ресурсами, визначення пріоритетів у розподілі коштів, а також оптимізацію витрат на ті сфери, які виявилися менш ефективними чи вимагають додаткової уваги. Рекомендації можуть також включати пропозиції щодо вдосконалення механізмів контролю та звітності. В цілому, висновки та рекомендації мають стати підґрунтям для прийняття обґрунтованих рішень з управління бюджетними ресурсами у сфері економіки, спрямованих на підвищення ефективності та підтримку сталого розвитку.

Під час аналізу бюджетних видатків на економічну діяльність ключовою задачею є використання різноманітних та надійних джерел інформації. Першочерговим джерелом є офіційний Державний бюджет України, який надає загальну структуру видаткової частини. Звітність Міністерства фінансів України надасть детальнішу інформацію щодо фактичного виконання бюджетних програм. Аналітичні звіти економічних агентств та дослідницьких центрів можуть надати глибокий аналіз факторів впливу на бюджетні ресурси. Міжнародні організації, такі як Всесвітній банк, можуть допомогти в порівняльному аналізі економічних показників та бюджетних витрат.

Спеціалізовані фінансові та економічні видання доповнюють картину ринкових тенденцій та експертних оцінок. Загальна надійність інформації, її актуальність та контекстуальний підхід є критичними факторами при зборі та використанні даних для дослідження.

Таким чином, зазначені етапи аналізу включають вивчення видаткової частини Державного бюджету за різними напрямками, використання різноманітних джерел інформації, а також визначення показників ефективності та виконання плану. Аналіз видатків на економічну діяльність включає ретельне вивчення динаміки, структури та складу бюджетних витрат у даній сфері. Здійснення такого аналізу дозволяє визначити ключові тенденції, ідентифікувати фактори впливу та розробляти обґрунтовані висновки та рекомендації. У цілому, методика дослідження бюджетних видатків на економічну діяльність вимагає системного підходу та використання різноманітних інструментів для надання об'єктивних та деталізованих результатів.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

2.1 Аналіз загальних видатків Державного бюджету України та джерел їх формування

Державний бюджет України є ключовим інструментом фінансового управління, який визначає обсяги та напрямки видатків, спрямованих на реалізацію стратегічних завдань країни. Аналіз загальних видатків Державного бюджету та джерел їх формування є важливим завданням для розуміння економічної стійкості та фінансової відповідальності держави. Вивчення видатків відображає пріоритети урядової політики, а дослідження джерел формування бюджету розкриває ефективність податкової системи та інші механізми збору коштів. Аналіз допомагає оцінити ступінь соціальної спрямованості бюджету, його відповідність національним стратегіям та міжнародним стандартам, а також ефективність використання фінансових ресурсів для стимулювання економічного розвитку.

Динаміка загальних видатків Державного бюджету України свідчить про значущі зміни в фінансовому обсязі та структурі державних видатків. У Динаміка загальних видатків Державного бюджету України наведена в табл.2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка загальних видатків Державного бюджету України за 2018-2022 рр.

Рік	Видатки Державного бюджету, млн грн	Ланцюговий		Базисний	
		абсолютний приріст, млн грн	темп приросту, %	абсолютний приріст, млн грн	темп приросту, %
2018	985842	-	-	-	-
2019	1072891,5	87049,5	8,83	87049,5	8,83
2020	1288016,7	215125,2	20,05	302174,7	30,65
2021	1490258,9	202242,2	15,70	504416,9	51,17
2022	2705423,3	1215164,4	81,54	1719581,3	174,43

Джерело: сформовано автором на основі [7]

2018 році обсяг видатків склав 985 842 млн грн, а вже наступного року спостерігається збільшення на 8,83%. Найбільш значущий приріст відзначається у 2020 році, коли видатки зростають на 20,05%, що, пов'язано з реакцією на соціально-економічні виклики, зокрема, пандемію COVID-19. У 2021 році, не зважаючи на впроваджені заходи з економічної стабілізації, спостерігається продовження тенденції зростання на 15,70%. Однак, найбільший розрив у показниках відзначається у 2022 році, коли обсяг видатків вищий ніж у попередні роки з приростом на 81,54%. Слід врахувати, що в цей період в Україні розпочалася війна, що вплинула на потреби в обороні та на вартість реалізації ряду заходів для забезпечення національної безпеки. Ці дані свідчать не лише про зростання соціальних та економічних викликів, але і про збільшення фінансування оборонних потреб країни у зв'язку з непередбаченими обставинами.

Динаміка загальних видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією наведена в табл.2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка загальних видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією за 2018-2022 рр.

Стаття	2018, млн грн	2019, млн грн	2020, млн грн	2021, млн грн	2022, млн грн	Приріст	
						млн грн	%
Загальнодержавні функції	162949,9	168206,5	163849,4	206643,1	201999,1	39049,2	23,96
Оборона	97024	106627,7	120374,1	127527,3	1142872,4	1045848,4	1077,93
Громадський порядок, безпека, судова влада	116875,6	140151,2	157672,5	174409,6	443323,2	326447,6	279,31
Економічна діяльність	63600,7	72365,1	168889	180989,9	95368,4	31767,7	49,95
Охорона навколишнього середовища	5241,2	6316,2	6636,8	8200,2	4714,1	-527,1	-10,06
Житлово-комунальне господарство	296,9	108	88,5	164,1	528,6	231,7	78,04
Охорона здоров'я	22617,9	38561,6	124925,3	170505,2	184267,8	161649,9	714,70
Духовний та фізичний розвиток	10107,1	9967	9826,4	15970,3	11051,3	944,2	9,34
Освіта	44323,4	51657,6	52857,3	63837,1	58508,1	14184,7	32,00
Соціальний захист та соціальне забезпечення	163865,6	218628,6	322720,3	339278,9	425987	262121,4	159,96
Міжбюджетні трансферти	298939,7	260302	160177,1	202733,3	136803,3	-162136,4	-54,24
Видатки Державного бюджету, усього	985842	1072891,5	1288016,7	1490258,9	2705423,3	1719581,3	174,43

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Аналіз функціональної класифікації видатків Державного бюджету України відображає значущі тенденції та динаміку фінансового забезпечення різних сфер державної діяльності. Найбільший приріст відзначається у сфері оборони, де видатки зросли на вражаючі 1077,93%, що викликано збільшенням потреб у забезпеченні національної безпеки в умовах війни. Значний приріст також відзначається в галузі громадського порядку, безпеки та судової влади – 279,31%, що свідчить про важливість зміцнення правопорядку. Деякі галузі, навпаки, відзначаються невеликим або від'ємним приростом. Наприклад, охорона навколишнього середовища відзначається зменшенням на 10,06%. Зменшення видатків в галузі міжбюджетних трансфертів на 54,24% відображає коригування у розподілі фінансових ресурсів між різними рівнями влади. Ці зміни у функціональній структурі видатків демонструють адаптацію бюджетної політики до нових викликів та пріоритетів, враховуючи складні соціально-економічні умови та військові події в країні.

Структура загальних видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією наведена на рис.2.1.

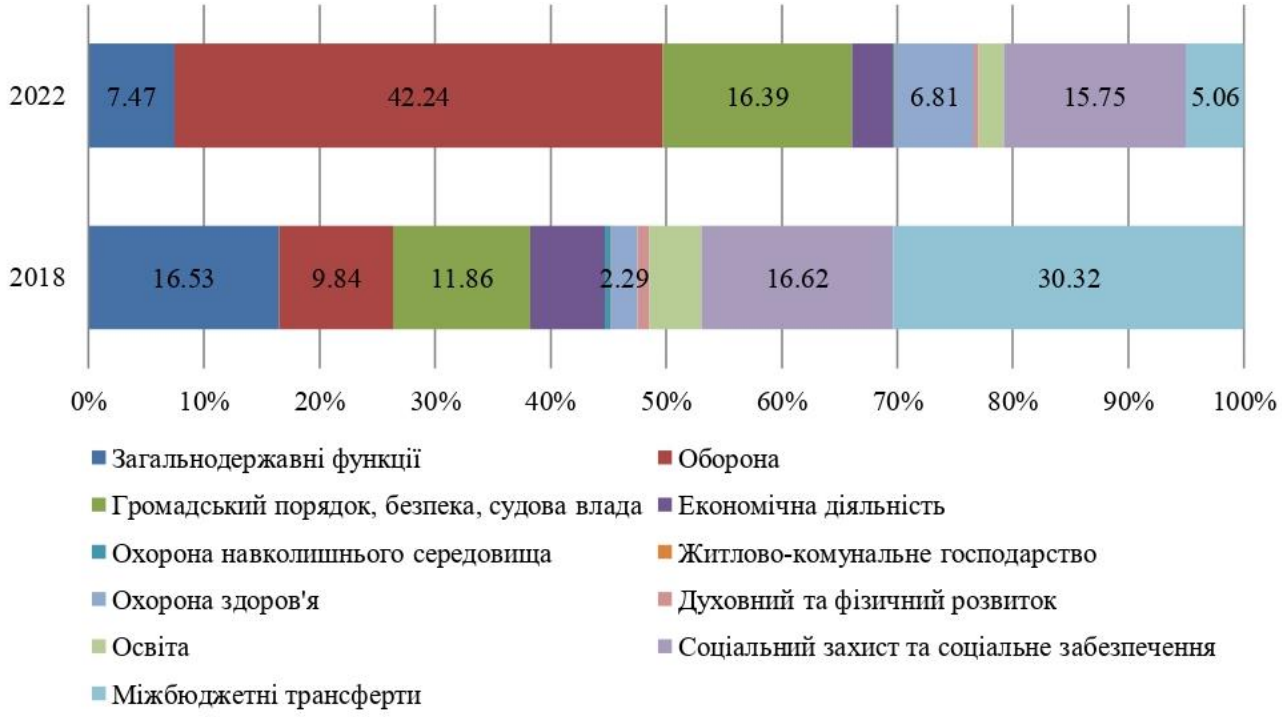

Рис.2.1. Структура загальних видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією за 2018-2022 рр., %

Джерело: сформовано автором на основі [7]

У 2018 році загальнодержавні функції становили 16,53%, в той час як у 2022 році цей показник зменшився до 7,47%, вказуючи на зміни в обсязі видатків на загальнонаціональні завдання та функції. Вразливий стан національної безпеки та війна значно вплинули на видатки на оборону, які в 2018 році становили 9,84%, а у 2022 році зросли до 42,24%, що свідчить про високий пріоритет у забезпеченні безпеки країни та відзеркалює надзвичайну потребу у фінансових ресурсах для оборонних цілей. Громадський порядок, безпека та судова влада також відзначають збільшення видатків з 11,86% у 2018 році до 16,39% у 2022 році, що пов'язано з підвищеною увагою до правопорядку в умовах геополітичних викликів та внутрішніх загроз. У той час як соціальний захист та соціальне забезпечення залишаються важливою складовою бюджету, їх відносний вклад у загальні видатки скоротився з 16,62% у 2018 році до 15,75% у 2022 році. Зміни в структурі видатків Державного бюджету відображають національні пріоритети та адаптацію до нових викликів.

Динаміка загальних видатків Державного бюджету України за економічною класифікацією наведена в табл.2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка загальних видатків Державного бюджету України за економічною класифікацією за 2018-2022 рр.

Стаття	2018, млн грн	2019, млн грн	2020, млн грн	2021, млн грн	2022, млн грн	Приріст	
						млн грн	%
Поточні видатки	916042,3	998942,6	1193194,8	1356168,4	2617051,5	1701009,2	185,69
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	171258,5	210073,1	240542,3	262777,3	994440,2	823181,7	480,67
Використання товарів та послуг	157548,2	182067,9	301690,1	382503,2	750645,6	593097,4	376,45
Обслуговування боргових зобов'язань	116297,3	119933,8	120693,4	153051,8	159722,5	43425,2	37,34
Поточні трансферти	297695,2	255326,7	201281,9	195338,4	188543,4	-109151,8	-36,67
Соціальне забезпечення	166624,8	223458,3	322472	343498,1	509480,9	342856,1	205,77
Інші поточні видатки	6618,3	8082,7	6515,2	18999,6	14218,8	7600,5	114,84
Капітальні видатки	69799,7	73948,9	94821,9	134090,5	88371,8	18572,1	26,61
Придбання основного капіталу	32668,5	30868	25826,9	32018,6	57776,4	25107,9	76,86
Капітальні трансферти	37131,2	43080,9	68995	102071,9	30595,4	-6535,8	-17,60
Видатки Державного бюджету, усього	985842	1072891,5	1288016,7	1490258,9	2705423,3	1719581,3	174,43

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Динаміка загальних видатків Державного бюджету України за економічною класифікацією вказує на суттєві трансформації у структурі видатків, які відбулися в контексті економічних та соціальних змін. Поточні видатки зазнали значущого збільшення на 185,69%, досягаючи 1701009,2 млн грн, що свідчить про високий обсяг видатків на забезпечення поточної функціонування держави. Оплата праці і нарахування на заробітну плату зросли на 480,67%, визначаючи великий внесок у загальні видатки зростання соціальних видатків та забезпечення гідної оплати праці. Суттєвий приріст видатків в галузі соціального забезпечення на 205,77% вказує на зростання обсягу видатків на соціальні програми та підтримку громадян. Щодо капітальних видатків, їх збільшення на 26,61% до 18572,1 млн грн вказує на зростання інвестицій у розвиток інфраструктури та придбання основного капіталу. Усі ці зміни в структурі видатків Державного бюджету відображають стратегічний підхід до розподілу фінансових ресурсів, зокрема, у забезпеченні соціальної справедливості та стимулюванні економічного розвитку.

Структура загальних видатків Державного бюджету України за економічною класифікацією наведена на рис.2.2.

Рис.2.2. Структура загальних видатків Державного бюджету України за економічною класифікацією за 2018-2022 рр., %

Джерело: сформовано автором на основі [7]

У 2018 році поточні видатки становили 92,92%, в той час як капітальні видатки складали 7,08%. Протягом наступних років відзначається певна стабільність у частці поточних видатків, з незначним варіаціями у межах 91,00% - 93,11%. Однак у 2022 році спостерігається значне зростання цієї частки до 96,73%, що вказує на зростання видатків на поточні потреби держави, включаючи соціальні та економічні програми. У сфері капітальних видатків відбулися значущі коливання. Починаючи з 7,08% у 2018 році, частка капітальних видатків зменшується до 6,89% у 2019 році, але потім різко зростає до 9,00% у 2021 році, щоб у 2022 році спадати до 3,27%. Ці зміни свідчать про варіативність бюджетних пріоритетів, зокрема, вкладення у розвиток інфраструктури та капітальні проекти. Загальна динаміка вказує на те, що в останні роки зростає увага до поточних видатків, що відображає збільшення соціальних та економічних видатків, тоді як капітальні видатки підлягають значним коливанням від року до року. Ці тенденції визначають стратегічний підхід до бюджетного управління та фінансового планування в Україні.

Динаміка загальних доходів Державного бюджету України наведена в табл.2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка загальних доходів Державного бюджету України за 2018-2022 рр.

Рік	Доходи Державного бюджету, млн грн	Ланцюговий		Базисний	
		абсолютний приріст, млн грн	темп приросту, %	абсолютний приріст, млн грн	темп приросту, %
2018	928108,3	-	-	-	-
2019	998278,9	70170,6	7,56	70170,6	7,56
2020	1076016,7	77737,8	7,79	147908,4	15,94
2021	1296852,9	220836,2	20,52	368744,6	39,73
2022	1787395,6	490542,7	37,83	859287,3	92,58

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Динаміка загальних доходів Державного бюджету України свідчить про значущий ріст фінансових ресурсів, що стали основою для реалізації різноманітних програм та завдань держави. У 2018 році доходи становили 928108,3 млн грн, і вже наступного року відзначається зростанням на 7,56%, до

998278,9 млн грн. Цей позитивний тренд продовжується у 2020 році, коли доходи зростають на 7,79%, до 1076016,7 млн грн, що свідчить про впровадження ефективних фіскальних та економічних заходів. Однак найбільший приріст відзначається у 2021 та 2022 роках, коли доходи збільшуються на 20,52% та 37,83% відповідно, досягаючи 1296852,9 млн грн та 1787395,6 млн грн. Враховуючи, що в 2022 році почалась війна, значущий приріст доходів Державного бюджету України можна пояснити кількома факторами. Перш за все, військовий конфлікт супроводжувався мобілізацією економіки та підвищеною активністю в ряді галузей. Видатки на оборону та безпеку зростають, що призводить до додаткових надходжень у бюджет від відповідних податків та інших джерел. Крім того, у військових умовах відбувається міжнародна допомога та фінансова підтримка від інших країн і міжнародних організацій, що також призводить до зростання доходів Державного бюджету.

Динаміка загальних доходів Державного бюджету України за джерелами надходження наведена в табл.2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка загальних доходів Державного бюджету України за джерелами надходження за 2018-2022 рр.

Стаття	2018, млн грн	2019, млн грн	2020, млн грн	2021, млн грн	2022, млн грн	Приріст	
						млн грн	%
Податкові надходження	753815,6	799776	851115,6	1107090,9	949764,4	195948,8	25,99
Неподаткові надходження	164676,5	186684,2	212946,9	175358	346327,7	181651,2	110,31
Доходи від операцій з капіталом	657,5	183	79,4	328,7	611	-46,5	-7,07
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	1464,8	1139,9	1029,7	1289,9	481090,7	479625,9	32743,44
Цільові фонди	187,5	1770,8	187,1	209,4	136,2	-51,3	-27,36
Офіційні трансферти	7306,3	8725	10658	12576,1	9465,6	2159,3	29,55
Доходи Державного бюджету, усього	928108,3	998278,9	1076016,7	1296852,9	1787395,6	859287,3	92,58

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Динаміка загальних доходів Державного бюджету України за джерелами надходження в період відображає різноманітні зрушення у структурі фінансових надходжень. Податкові надходження відіграють ключову роль у формуванні доходів Державного бюджету, зростаючи на 25,99%, що свідчить про ефективність податкової системи та здатність залучати ресурси з внутрішнього ринку. Не менш значним є приріст неподаткових надходжень, який склав 110,31%. Ця категорія включає різноманітні збори, платежі та інші неподаткові джерела, що свідчить про розширення джерел фінансування та збільшення різноманітності доходів бюджету. Доходи від операцій з капіталом відзначаються невеликим від'ємним приростом у розмірі -7,07%, внаслідок чого вони становлять меншу частку у внеску до бюджету. Значний приріст в надходженнях від закордонних країн і міжнародних організацій, який становить 32743,44%, або 479625,9 млн грн, пов'язаний з допомогою у вигляді фінансової підтримки. Загальна динаміка доходів Державного бюджету свідчить про складний мікроекономічний контекст та ефективні заходи з управління фінансовими ресурсами для забезпечення сталого економічного розвитку.

Співвідношення видатків та доходів Державного бюджету України наведене на рис.2.3.

Рис.2.3. Співвідношення видатків та доходів Державного бюджету України за 2018-2022 рр.

Джерело: сформовано автором на основі [7, 8]

Співвідношення видатків та доходів Державного бюджету України протягом є важливим показником фінансової стійкості та ефективності бюджетного управління. У 2018 році це співвідношення становило 1,06, що свідчило про незначний дефіцит у бюджеті, де видатки перевищували доходи на 6%. У наступні роки відзначається збільшення цього співвідношення: у 2019 році воно становило 1,07, у 2020 році – 1,20, у 2021 році – 1,15, і зросло до 1,51 у 2022 році. Такий різкий приріст у 2022 році вказує на значущий дефіцит у бюджеті, де рівень видатків перевищує доходи на 51%, що обумовлено рядом факторів, таких як несподівані економічні видатки та розширення соціальних та інфраструктурних програм внаслідок війни. Збільшення співвідношення видатків до доходів може зумовити економічні виклики, і вимагає уважного фінансового планування та управління ресурсами для збалансування бюджету та забезпечення фінансової стійкості держави.

Також проаналізуємо динаміку дефіциту Державного бюджету України (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка дефіциту Державного бюджету України за 2018-2022 рр.

Рік	Дефіцит Державного бюджету, млн грн	Ланцюговий		Базисний	
		абсолютний приріст, млн грн	темп приросту, %	абсолютний приріст, млн грн	темп приросту, %
2018	57733,7	-	-	-	-
2019	74612,6	16878,9	29,24	16878,9	29,24
2020	212000	137387,4	184,13	154266,3	267,20
2021	193406	-18594	-8,77	135672,3	235,00
2022	918027,7	724621,7	374,66	860294	1490,11

Джерело: сформовано автором на основі [7, 8]

Динаміка дефіциту Державного бюджету України відображає значущі зміни у фінансовому стані країни та ефективності її бюджетного управління. У 2018 році дефіцит становив 57733,7 млн грн, і його приріст в 2019 році склав 29,24%, що свідчить про збільшення негативного рівня дефіциту на 29,24%. Однак наступний рік, 2020, відзначається різким зростанням дефіциту до 212000 млн грн, або на 184,13%, що зумовлено економічними труднощами та

видатками, пов'язаними з пандемією COVID-19 та зусиллями держави щодо подолання її наслідків. У 2021 році спостерігається зменшення дефіциту на 18594 млн грн, або на 8,77%, що є результатом фінансового реформування та покращення управління бюджетом. Однак в 2022 році відбувається значне збільшення дефіциту, що досягає 918027,7 млн грн, або зростає на 374,66%. Це пов'язано з великими видатками, включаючи суспільні та оборонні видатки, а також економічними та соціальними викликами внаслідок військових подій. Загальна тенденція дефіциту вказує на необхідність ретельного фінансового планування та управління бюджетними ресурсами для забезпечення сталої фінансової стійкості країни та виконання стратегічних цілей.

Таким чином, аналіз бюджетної динаміки України з 2018 по 2022 роки розкриває значущі зміни в економічній структурі та фінансовому управлінні країни. Значний приріст видатків в 2022 році у зв'язку з початком військових подій, виокремлює термінову необхідність ефективного фінансового управління та визначення пріоритетних напрямків розходів. Детальний розгляд за функціональною та економічною класифікацією видатків свідчить про значущий ріст видатків у сфері оборони та соціального захисту, що вимагає уважного балансування між безпекою та соціальною підтримкою. Помітний високий темп приросту доходів у 2022 році вказує на потенційні можливості для економічного розвитку, але і викликає питання щодо ефективності їх використання та доцільності видатків. Структурний аналіз видатків та доходів виокремлює суттєві зміни у фінансовій політиці, де важливо збалансувати соціальні потреби та інвестиції в економічний розвиток. Розгляд динаміки дефіциту свідчить про фінансові виклики, зокрема в 2022 році, що вимагає негайних заходів для забезпечення фінансової стабільності та уникнення серйозних економічних труднощів. Загальний висновок полягає в тому, що ефективне управління бюджетом стає визначальним у контексті реалізації стратегічних цілей, забезпечення економічної стабільності та соціальної підтримки в умовах змін в економічному та політичному середовищі.

2.2 Аналіз видатків на економічну діяльність Державного бюджету України

Державний бюджет України є ключовим інструментом економічного управління, визначаючи розподіл фінансових ресурсів для забезпечення різноманітних потреб суспільства. Аналіз видатків на економічну діяльність Державного бюджету відіграє важливу роль у розкритті стратегічних напрямів розвитку країни, виявленні пріоритетів та визначенні ефективності видатків державних ресурсів. Постійні зміни в економічному середовищі, глобальні виклики та внутрішні фактори створюють необхідність системного та об'єктивного аналізу бюджетних видатків з метою оптимізації та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Розуміння структури та розподілу бюджетних видатків на економічну діяльність дозволяє визначити пріоритети державної політики, спрямованої на стимулювання економічного зростання, соціального розвитку та стабільності.

Динаміка видатків Державного бюджету України на економічну діяльність наведена в табл.2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка видатків Державного бюджету України на економічну діяльність за 2018-2022 рр.

Рік	Видатки Державного бюджету на економічну діяльність, млн грн	Ланцюговий		Базисний	
		абсолютний приріст, млн грн	темп приросту, %	абсолютний приріст, млн грн	темп приросту, %
2018	63600,7	-	-	-	-
2019	72365,1	8764,4	13,78	8764,4	13,78
2020	168889	96523,9	133,38	105288,3	165,55
2021	180989,9	12100,9	7,17	117389,2	184,57
2022	95368,4	-85621,5	-47,31	31767,7	49,95

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Аналіз динаміки видатків Державного бюджету України на економічну діяльність свідчить про значущі зміни в розподілі бюджетних ресурсів та вплив

негативних факторів, зокрема воєнно-політичних подій, на фінансовий стан країни. У 2018 році видатки на економічну діяльність склали 63600,7 млн грн. Порівняно з 2019 роком, спостерігається значний приріст, який становить 13,78%, що пов'язаний зі збільшенням обсягу фінансування різноманітних економічних проектів та програм. Найбільш помітні та раптові зміни в структурі видатків на економічну сферу відбулися у 2020 році. Суттєвий приріст, що становить 133,38%, пов'язаний з реакцією держави на внутрішні і зовнішні виклики, такі як пандемія COVID-19 та потреба в економічній підтримці в умовах кризи. Наступний рік, 2021, також характеризується позитивною динамікою, але темп приросту вже зменшується до 7,17%, що вказує на певну стабілізацію економічної ситуації та зменшення потреб у великому прирості бюджетних видатків.

Однак 2022 рік виявився роком значущих викликів для України, обумовлених початком військових подій. Видатки на економічну діяльність зменшились на 47,31% – рішучі заходи були прийняті для перерозподілу фінансових ресурсів на користь оборони та влади в умовах загостреної ситуації. Ця стратегічна переорієнтація фінансування обумовлена необхідністю забезпечити національну безпеку та відповісти на виклики, пов'язані з військовим конфліктом [18, с.137]. Заходи щодо ефективного використання обмежених ресурсів в умовах військових подій вимагають додаткового управлінського та стратегічного планування для забезпечення сталого розвитку економіки та соціальної сфери країни. Важливо також розглядати можливості міжнародної підтримки та співпраці для полегшення фінансового тиску в умовах внутрішнього конфлікту та відновлення економічної стійкості в подальшому.

Узагальнюючи, динаміка видатків Державного бюджету України на економічну діяльність за аналізований період відображає постійні трансформації в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів, враховуючи зокрема важливість адаптивної фінансової політики в умовах нестабільності. Виконання плану за видатками на економічну діяльність наведене на рис.2.4.

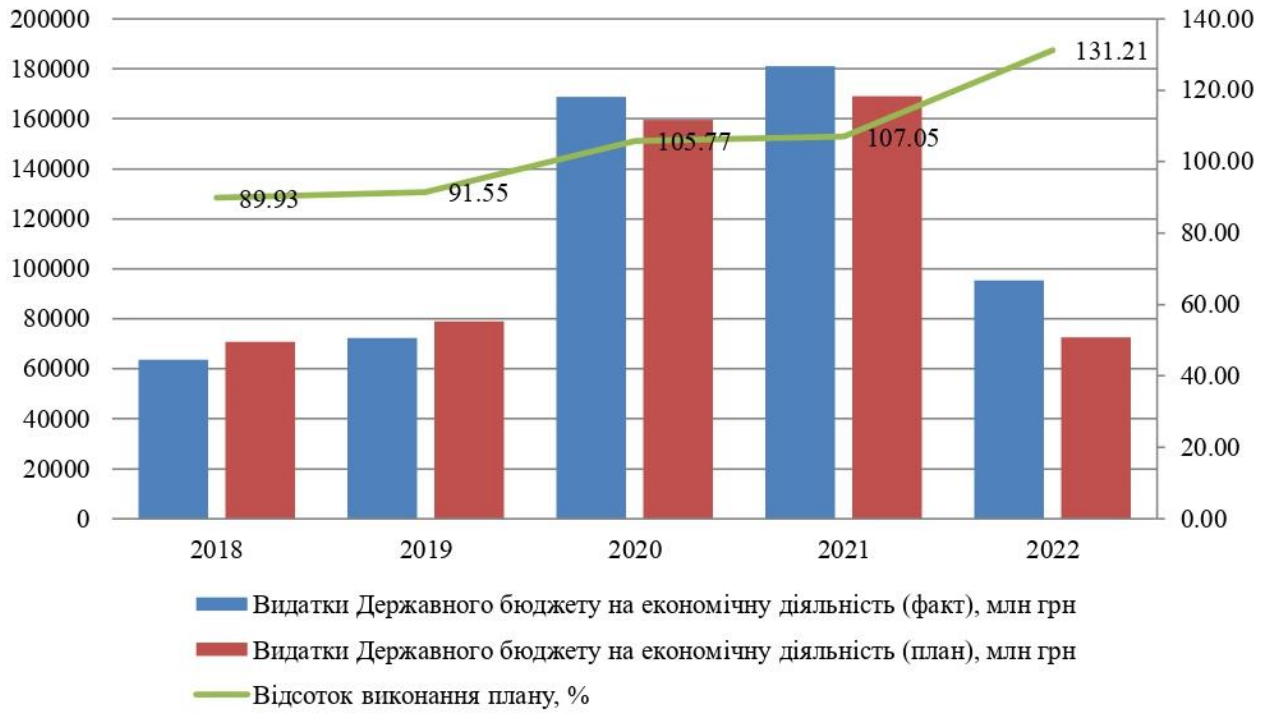

Рис.2.4. Виконання плану за видатками Державного бюджету України на економічну діяльність за 2018-2022 рр., %

Джерело: сформовано автором на основі [7, 19]

Аналіз виконання плану видатків Державного бюджету України на економічну діяльність відображає зміни в фінансовому плануванні та його відповідність реальним економічним умовам, враховуючи особливо важливий фактор – військові події, які розпочалися в 2022 році. У 2018 році виконання плану становило 89,93%, що пов'язане з неочікуваними змінами в економічному середовищі та потребами країни. Однак, вже у 2019 році покращилась ситуація, і виконання плану зросло до 91,55%, що свідчить про певну стабілізацію фінансового планування та адаптацію до нових обставин. 2020 рік виділяється як період істотного збільшення виконання плану на економічну діяльність – 105,77%. Цей приріст зумовлений реакцією влади на екстраординарні обставини, такі як пандемія COVID-19 та потреба в ефективній фінансовій підтримці економіки. У 2021 році високий рівень виконання плану продовжується, склавши 107,05%, що свідчить про незадовільне управління бюджетними ресурсами та про реалізацію незначно ефективних економічних заходів. У 2022 році військові події значно вплинули

на фінансовий план, призвівши до виконання плану на рівні 131,21%, що визначено необхідністю перерозподілу фінансових ресурсів для забезпечення оборони та надання допомоги населенню в умовах воєнного конфлікту.

Динаміка видатків Державного бюджету України на економічну діяльність за складовими наведена в табл.2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка видатків Державного бюджету України на економічну діяльність за складовими за 2018-2022 рр.

Стаття	2018, млн грн	2019, млн грн	2020, млн грн	2021, млн грн	2022, млн грн	Приріст	
						млн грн	%
Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність	3493,9	3815,6	3881,9	4406,2	4539,1	1045,2	29,91
Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	13089,1	14547,9	15064	17668	14263,8	1174,7	8,97
Паливно-енергетичний комплекс	4516,1	3731	5377,4	5718,7	17616	13099,9	290,07
Інша промисловість та будівництво	3640,8	2940,3	3020	3454,9	6191,9	2551,1	70,07
Транспорт	22593	27837,8	49793,3	95630,4	12050,4	-10542,6	-46,66
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	269,9	290,3	300,7	302,1	153,2	-116,7	-43,24
Інші галузі економіки	10409,1	5899,8	6564,7	6632,8	12322,8	1913,7	18,38
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки	1471,1	1575,2	1739,2	1903,5	1030,9	-440,2	-29,92
Інша економічна діяльність.	4117,7	11727,2	83147,8	45273,3	27200,3	23082,6	560,57
Економічна діяльність, всього	63600,7	72365,1	168889	180989,9	95368,4	31767,7	49,95

Джерело: сформовано автором на основі [7, 19]

Аналіз динаміки видатків Державного бюджету України на економічну діяльність за різними складовими вказує на значущі трансформації в розподілі бюджетних ресурсів між різними секторами економіки.

За аналізований період видатки на загальну економічну, торговельну та трудову діяльність зросли на 29,91%, що свідчить про зростання інтересу до загальноекономічних, торговельних та трудових процесів та пов'язано із заходами для підтримки та стимулювання ринкових відносин та зайнятості. Приріст видатків у категорії «Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство» склав 8,97%, що свідчить про зростання уваги до сільськогосподарського сектору. Такий підхід може спрямований на підтримку сталості та розвитку цих галузей. Приріст видатків на паливно-енергетичний комплекс на рівні 290,07% вказує на велику увагу до питань енергетики та паливних ресурсів, що обумовлено стратегічними заходами для забезпечення енергетичної незалежності та розвитку енергоефективних технологій [2, с.51]. Негативна динаміка в галузі транспорту та зв'язку (від'ємний приріст -46,66% та -43,24% відповідно) свідчить про коригування пріоритетів та ефективність фінансових видатків у цих секторах. Показники приросту у категоріях «Інші галузі економіки» (18,38%) та «Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки» (від'ємний приріст -29,92%) вказують на різноманітність фінансування та можливий розклад у витратних пріоритетах. За аналізований період ця категорія «Інша економічна діяльність» відображається приростом на рівні 560,57%, що пов'язано зі значними змінами в економічному середовищі або терміновими потребами.

Узагальнюючи, динаміка видатків на економічну діяльність свідчить про спрямування бюджетних ресурсів на різноманітні сектори економіки, з врахуванням поточних викликів та стратегічних завдань, таких як розвиток енергетики, сільськогосподарського сектору та інших галузей.

Структура видатків Державного бюджету України на економічну діяльність за складовими наведена в табл.2.9.

Таблиця 2.9

Структура видатків Державного бюджету України на економічну діяльність за складовими за 2018-2022 рр.

Стаття	2018	2019	2020	2021	2022	Зміна, п.п.
Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність	5,49	5,27	2,30	2,43	4,76	-0,73
Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	20,58	20,10	8,92	9,76	14,96	-5,62
Паливно-енергетичний комплекс	7,10	5,16	3,18	3,16	18,47	11,37
Інша промисловість та будівництво	5,72	4,06	1,79	1,91	6,49	0,77
Транспорт	35,52	38,47	29,48	52,84	12,64	-22,89
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	0,42	0,40	0,18	0,17	0,16	-0,26
Інші галузі економіки	16,37	8,15	3,89	3,66	12,92	-3,45
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки	2,31	2,18	1,03	1,05	1,08	-1,23
Інша економічна діяльність.	6,47	16,21	49,23	25,01	28,52	22,05

Джерело: сформовано автором на основі [7, 19]

Аналіз структури видатків Державного бюджету України на економічну діяльність за різними складовими відображає значущі зміни у розподілі бюджетних ресурсів між різними секторами економіки. Зниження відсоткового внеску видатків на загальну економічну, торговельну та трудову діяльність з 5,49% у 2018 році до 4,76% у 2022 році на користь інших секторів свідчить про перегляд пріоритетів у фінансуванні загальноекономічних та трудових питань. Це зниження свідчить про необхідність управлінської реорганізації для відповіді на нові економічні виклики [1, с.40]. Зміщення акценту фінансової підтримки іншими галузями може відображати стратегічний курс на стимулювання конкретних секторів, які вважаються ключовими для досягнення економічної стійкості та інноваційного розвитку в умовах постійних змін.

Зменшення відсоткового внеску категорії «Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство» з 20,58% до 14,96% відображає зсув у фокусі уваги від сільськогосподарського сектору до інших економічних сфер. Цей зсув в фокусі уваги може враховувати потреби в

розвитку інновацій, високотехнологічних галузей або інших секторів, які сприяють більш сучасному та стійкому розвитку економіки [40, с.3=.

Збільшення відсоткового внеску категорії «Паливно-енергетичний комплекс» з 7,10% до 18,47% вказує на зростаючу важливість енергетичного сектору та на важливі інвестиції у паливно-енергетичний комплекс. Важливо враховати, що збільшення видатків на паливно-енергетичний комплекс виникло умовах глобальної нестабільності, зокрема, у 2022 році під час військових подій. Блекаути та перебої у виробництві та постачанні електроенергії стали серйозними викликами для забезпечення ефективності та сталості енергетичного сектору в умовах несприятливих обставин.

Різке зменшення відсоткового внеску транспорту з 35,52% до 12,64% та зв'язку з 0,42% до 0,16% вказує на перегляд стратегічних пріоритетів у розвитку цих галузей або на їхню тимчасову меншу значущість. Така реорганізація визначає намір зосередити увагу та ресурси на інших галузях, які вважаються більш перспективними або стратегічно важливими для досягнення довгострокових цілей розвитку.

Збільшення відсоткового внеску за категорією «Інша економічна діяльність» з 6,47% до 28,52% свідчить про високий рівень уваги та інвестицій у нові галузі економіки. Високий рівень уваги та інвестицій у ці нові сектори свідчить про стратегічний підхід до стимулювання інновацій та диверсифікації економіки для досягнення сталого росту.

Узагальнюючи, структура видатків на економічну діяльність відображає динаміку змін у фінансовому плануванні, що обумовлено стратегічними рішеннями та адаптацією до нових економічних та соціальних викликів в Україні. Особливу увагу приділено розвитку енергетичного сектору та інноваційним галузям економіки, в той час як інші сектори переглядають свої пріоритети.

Визначимо частку видатків Державного бюджету України на економічну діяльність в загальних видатках (рис.2.5).

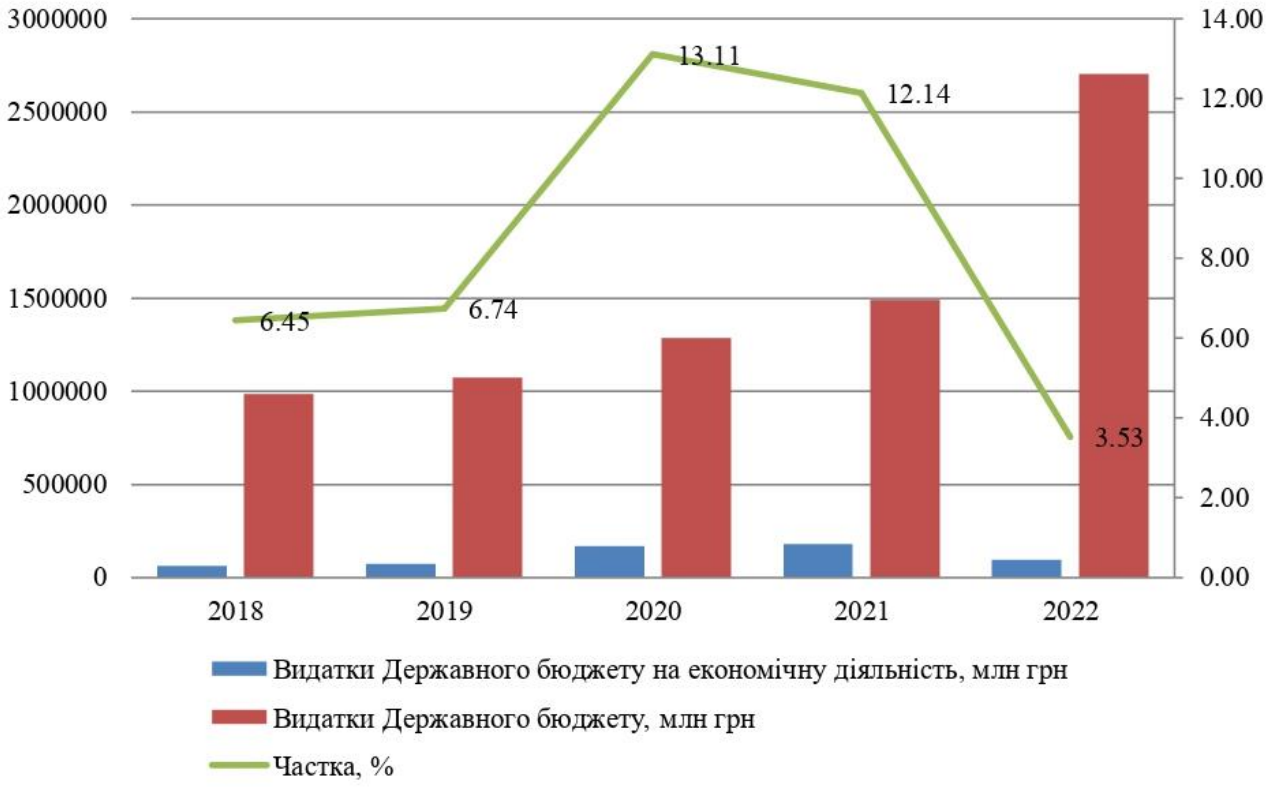

Рис.2.5. Частка видатків на економічну діяльність в загальних видатках Державного бюджету України за 2018-2022 рр., %

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Аналіз частки видатків на економічну діяльність в загальних видатках Державного бюджету України вказує на зміни у фінансовій стратегії країни та відповідь на різноманітні економічні виклики. У 2018 році частка видатків на економічну діяльність становила 6,45%, що вказує на певні обмеження в фінансовій підтримці економічних секторів. У 2019 році ця частка зросла до 6,74%, що свідчить про збільшення фінансових ресурсів для підтримки та розвитку економічних ініціатив. Стрибок частки видатків на економічну діяльність до 13,11% у 2020 році свідчить про суттєвий реорганізаційний підхід у фінансовому плануванні країни, що було обумовлено необхідністю реагування на екстраординарні обставини, такі як пандемія COVID-19 та потреба в економічній стимуляції. У 2021 році частка видатків на економічну діяльність залишалась на високому рівні, становлячи 12,14%, що свідчить про постійну увагу держави до підтримки та розвитку економічних галузей. Однак,

2022 рік відзначається різким зменшенням частки видатків на економічну діяльність до 3,53%, що спричинено не лише внутрішніми економічними факторами, але й зовнішніми обставинами, зокрема воєнно-політичним конфліктом, який вимагає зміни пріоритетів у видатках. Узагальнюючи, аналіз частки видатків на економічну діяльність в Державному бюджеті України свідчить про динамічні зрушення в стратегії фінансового планування, визначені як економічними, так і надзвичайними подіями в країні.

Визначимо частку видатків Державного бюджету України на економічну діяльність у ВВП (рис.2.6).

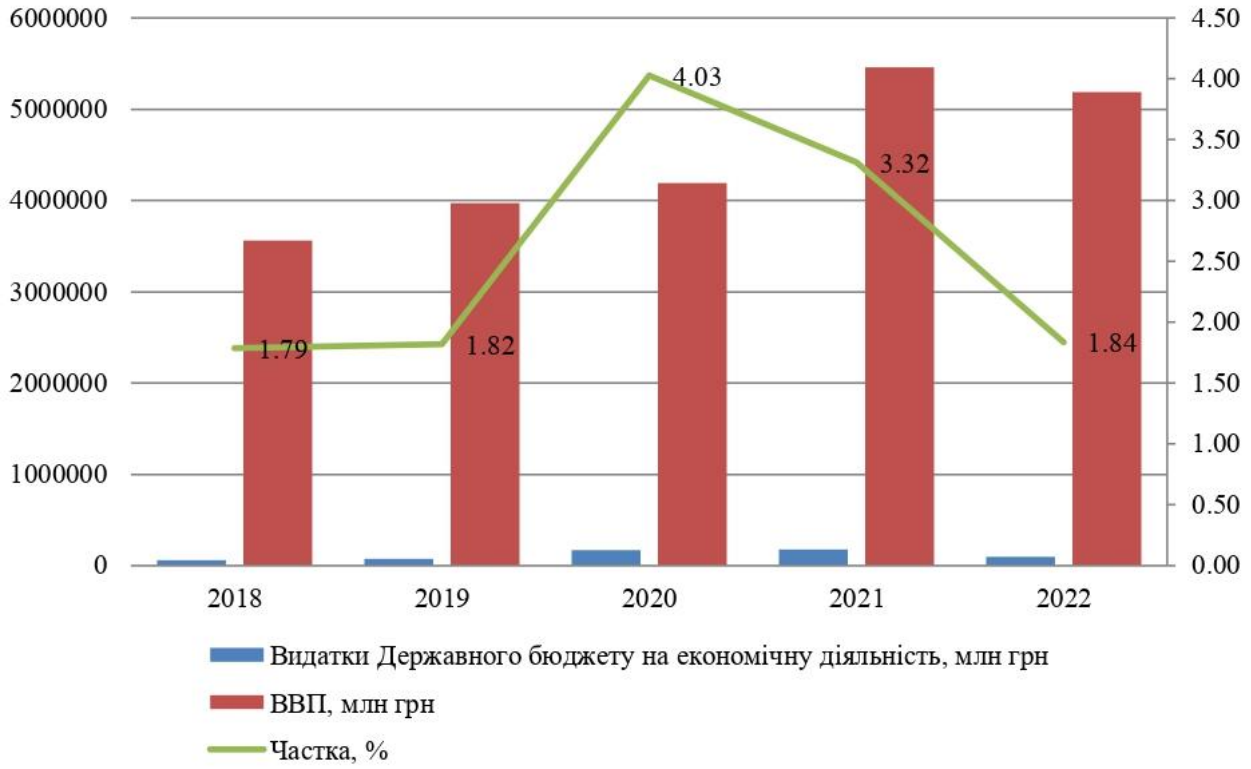

Рис.2.6. Частка видатків Державного бюджету України на економічну діяльність у ВВП за 2018-2022 рр., %

Джерело: сформовано автором на основі [7, 6]

Аналіз частки видатків Державного бюджету України на економічну діяльність у відсотках до ВВП свідчить про зміни в обсязі фінансового впливу державних видатків на економіку країни. У 2018 році частка видатків на економічну діяльність становила 1,79% у ВВП, що вказує на обмежені ресурси, спрямовані на підтримку та розвиток економічних секторів. У 2019 році частка

видатків відносно ВВП збільшилась і становила 1,82%, що свідчить про збільшення фінансової підтримки економічних ініціатив у порівнянні з попереднім роком. 2020 рік виділяється суттєвим зростанням частки видатків у ВВП до 4,03%, що пов'язано з потребою в ефективній фінансовій підтримці економіки в умовах глобальної пандемії COVID-19 та економічної нестабільності. У 2021 році частка знову зменшилась до 3,32%, що вказує на зниження рівня фінансової підтримки економічних галузей після пандемії та початку економічного відновлення. У 2022 році частка знову зменшилась до 1,84%, що обумовлено різкими обставинами, зокрема воєнно-політичним конфліктом та необхідністю перерозподілу ресурсів. Узагальнюючи, аналіз частки видатків Державного бюджету України на економічну діяльність відносно ВВП за вказаний період свідчить про динаміку змін у фінансовій стратегії країни, яка відображає відповідь на різні економічні виклики та зміни в загальному економічному контексті.

Таким чином, здійснюючи аналіз різноманітних аспектів бюджетної політики та фінансової стратегії України за період 2018-2022 років, можна визначити значущі тенденції та важливі рішення, які відобразилися в розподілі видатків Державного бюджету. На фоні змін у економічному середовищі, таких як пандемія COVID-19 та воєнно-політичний конфлікт, керівництво країни виявило гнучкість у фінансовому управлінні та адаптацію до змінних обставин. Період 2020 року виділяється великим зростанням видатків на економічну діяльність, що свідчить про спроби стимулювання економіки та подолання викликів глобальної кризи. Зменшення частки видатків у відсотках до ВВП у 2022 році спричинене негативним впливом воєнно-політичних подій та необхідністю реорганізації бюджетних пріоритетів. Структурний аналіз видатків на економічну діяльність в розрізі галузей показує стратегічний розподіл ресурсів, з особливим акцентом на розвиток паливно-енергетичного комплексу та інноваційних секторів економіки. Зміна обсягу видатків та їх виконання відносно планів свідчать про недостатню гнучкість та ефективність управління бюджетом.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

В Україні питання ефективного управління бюджетними ресурсами та раціонального використання коштів на економічну діяльність є актуальними та стратегічно важливими. Забезпечення стійкого економічного розвитку та впровадження інноваційних підходів у всі галузі є завданням, яке вимагає не лише значної фінансової підтримки, але й системного аналізу та удосконалення механізмів розподілу бюджетних видатків. Важливо визначити оптимальні стратегії та інструменти для підтримки економічних ініціатив та галузей, що сприятимуть сталому розвитку України. Пропозиції щодо удосконалення видатків бюджету на економічну діяльність стають ключовим елементом для досягнення цих стратегічних цілей, а їх ретельний аналіз та впровадження може сприяти підвищенню ефективності використання державних коштів та зміцненню економічного потенціалу України.

Враховуючи аналіз видатків бюджету на економічну діяльність в Україні за період 2018-2022 років, можна розглянути кілька пропозицій щодо їхнього удосконалення та оптимізації (табл.3.1):

Таблиця 3.1

Пропозиції щодо удосконалення видатків Державного бюджету на економічну діяльність в Україні

Пропозиція	Сутність	Значення
Стратегічне управління видатками	Впровадження системи стратегічного управління видатками для оптимального розподілу ресурсів та визначення пріоритетних напрямків.	Забезпечення ефективного використання бюджетних коштів та спрямування їх на ключові галузі.
Зростання інвестицій в інновації та розвиток	Збільшення фінансування інноваційних та дослідницьких проектів для стимулювання технологічного розвитку та конкурентоспроможності.	Стимулювання інновацій, що сприятиме розвитку нових технологій та підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародному ринку.

Продовження табл.3.1

Пропозиція	Сутність	Значення
Забезпечення сталості і розвитку паливно-енергетичного сектору	Інвестиції у відновлювані джерела енергії, енергоефективні технології та модернізацію енергетичної інфраструктури для забезпечення сталого розвитку.	Зменшення залежності від традиційних джерел енергії та сприяння екологічно сталому енергетичному сектору.
Гнучке реагування на економічні та політичні виклики	Розробка механізмів гнучкого реагування на зовнішні впливи, такі як економічні кризи або конфлікти, для збереження стійкості фінансової системи.	Забезпечення ефективного реагування на несподівані економічні та політичні зміни для збереження стабільності.
Підвищення ефективності видатків на економічну діяльність	Впровадження системи моніторингу та оцінки ефективності видатків для ідентифікації та підтримки найбільш ефективних програм та проектів.	Забезпечення оптимального використання бюджетних ресурсів та уникнення непродуктивних видатків.
Удосконалення механізмів фінансового контролю	Посилення системи внутрішнього та зовнішнього фінансового контролю для запобігання корупції та нецільовому використанню бюджетних коштів.	Забезпечення прозорості та високого стандарту фінансової дисципліни для ефективного управління бюджетом.

Джерело: сформовано автором на основі [10, 12, 22, 30, 33]

Розглянемо наведені в табл.3.1 пропозиції щодо удосконалення видатків Державного бюджету на економічну діяльність в Україні детальніше.

1. Стратегічне управління видатками в управлінні бюджетом є важливим аспектом для досягнення ефективності та оптимального використання ресурсів. Запровадження системи стратегічного управління видатками передбачає створення відповідних стратегічних рамок, які визначають пріоритети та основні напрямки розподілу бюджетних коштів [3, с.70]. Це важливо з метою максимізації соціально-економічних переваг для країни. У впровадженні стратегічного управління важливо чітко визначити пріоритетні галузі та напрямки розвитку, які відповідають стратегічним цілям країни. Це може включати підтримку ключових секторів економіки, розвиток інфраструктури та інші стратегічно важливі напрямки. Забезпечення ефективного розподілу ресурсів дозволяє уникнути розпливання бюджетних коштів та спрямовувати їх туди, де вони можуть мати найбільший вплив на розвиток країни. Окрім того,

стратегічне управління видатками передбачає постійний моніторинг та оцінку результативності видатків з метою адаптації стратегії відповідно до змінних умов, що дозволяє уряду бути гнучким у своїх рішеннях та швидко реагувати на зміни в економічному оточенні. Отже, впровадження стратегічного управління видатками вбирає в себе не лише визначення пріоритетів, а й постійний контроль за їхньою реалізацією та гнучкість у вирішенні стратегічних завдань.

2. Зростання інвестицій в інновації та розвиток є ключовим елементом стратегії стимулювання технологічного прогресу та підвищення конкурентоспроможності країни. Збільшення видатків на інноваційні та дослідницькі проекти визначається необхідністю впровадження передових технологій, які сприяють покращенню виробництва, підвищенню якості продукції та створенню нових можливостей для розвитку економіки. По-перше, підтримка стартапів є важливим напрямком, оскільки ці компанії часто виступають ініціаторами інновацій та новаторських рішень [12, с.55]. Фінансова підтримка, консультації та інфраструктурні ресурси для стартапів можуть створити сприятливий клімат для зародження та розвитку нових ідей. По-друге, інвестування в наукові дослідження є ключовим елементом розвитку інновацій. Збільшення видатків на наукові проекти сприяє створенню нових знань та технологічних рішень [22, с.227]. Важливо враховувати потреби різних галузей, таких як медицина, інженерія, інформаційні технології та інші, для більш широкого впровадження інновацій. По-третє, впровадження новітніх технологій у виробництво сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності та може включати автоматизацію виробничих процесів, впровадження цифрових технологій та вдосконалення енергоефективності. Отже, збільшення інвестицій в інновації та розвиток веде до створення сприятливого середовища для розвитку нових технологій, що, в свою чергу, сприяє сталому економічному зростанню та підвищенню якості життя громадян.

3. Забезпечення сталості і розвитку паливно-енергетичного сектору є критично важливим завданням для забезпечення енергетичної безпеки та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Для досягнення цих цілей, важливо впроваджувати комплексні заходи, що охоплюють різні аспекти паливно-енергетичного комплексу. По-перше, інвестиції у відновлювані джерела енергії є ключовим елементом переходу до сталого енергетичного майбутнього. Розвиток сонячної, вітрової та гідроенергетики сприяє зменшенню залежності від традиційних джерел енергії та зниженню викидів парникових газів [30, с.142]. По-друге, впровадження енергоефективних технологій в енергетичний сектор може суттєво зменшити споживання енергії та покращити ефективність виробництва. Це може включати модернізацію електростанцій, впровадження передових систем управління енергоспоживанням та оптимізацію процесів. По-третє, модернізація енергетичної інфраструктури є необхідною для забезпечення стабільності та надійності енергетичного сектору [33, с.20]. Вдосконалення передачі та розподілу електроенергії, впровадження сучасних технологій управління та моніторингу дозволять оптимізувати роботу систем та забезпечити найбільший рівень доступності енергії для споживачів. Отже, стратегія забезпечення сталості і розвитку паливно-енергетичного сектору включає в себе комплекс інвестиційних заходів та технологічних інновацій, спрямованих на покращення енергетичної ефективності та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

4. Гнучке реагування на економічні та політичні виклики є стратегічною необхідністю для збереження стійкості фінансової системи та ефективного управління економічними труднощами. Розробка відповідних механізмів стає ключовим елементом антикризової стратегії, спрямованої на забезпечення стійкості економіки в умовах невизначеності та економічних змін. По-перше, важливо визначити основні економічні та політичні ризики, які можуть вплинути на фінансову стабільність [23, с.309]. Це може бути аналіз ринкових коливань, зовнішньоекономічних чинників, а також геополітичних подій, які

можуть мати великий вплив на економічний ландшафт. По-друге, розробка механізмів гнучкого реагування повинна передбачати можливість швидкого впровадження заходів у випадку кризових ситуацій [26, с.75]. Це може включати резервування фінансових ресурсів, розробку програм допомоги для секторів, що потребують підтримки, та активне співробітництво з міжнародними фінансовими інститутами. По-третє, важливим елементом гнучкого реагування є встановлення ефективних механізмів моніторингу та оцінки ситуації. Це дозволить оперативно реагувати на зміни в економічному середовищі та приймати обґрунтовані рішення для збереження фінансової стабільності. Отже, гнучке реагування на економічні та політичні виклики передбачає комплексну стратегію, яка враховує потенційні ризики, оперативно впроваджує заходи для їхнього подолання та встановлює ефективні механізми моніторингу та контролю для досягнення стійкості фінансової системи.

5. Підвищення ефективності видатків на економічну діяльність через впровадження системи моніторингу та оцінки є критичною складовою ефективного фінансового управління. Ця ініціатива спрямована на оптимізацію видатків, забезпечення максимального виправдання витрачених коштів та підвищення результативності державних програм та проектів [32]. У першу чергу, важливо розробити чіткі критерії та індикатори для моніторингу ефективності видатків, що включає в себе визначення ключових показників продуктивності, які відображають результати та вплив різних програм на економічний розвиток [36]. Далі, система моніторингу повинна забезпечувати регулярний аналіз ефективності кожної програми чи проекту, що може включати оцінку вартості досягнення конкретних цілей, порівняння видатків із запланованими бюджетами та визначення впливу на розвиток економіки. Крім того, важливим аспектом є вчасний збір та обробка інформації з метою оперативного реагування на зміни в умовах виконання програм та проектів. Аналітичні дані мають надавати розширене розуміння ефективності різних ініціатив та служити основою для прийняття управлінських рішень. Такий підхід дозволяє уникнути зайвих видатків та забезпечити ефективне

використання бюджетних ресурсів, а також підвищити транспарентність та відповідальність у фінансовому управлінні.

6. Удосконалення механізмів фінансового контролю є критичною необхідністю для забезпечення ефективного та прозорого використання бюджетних коштів у сфері економічної діяльності [10, с.165]. Це передбачає комплексний підхід до вдосконалення внутрішнього та зовнішнього контролю, спрямований на запобігання корупції, забезпечення дотримання фінансових стандартів та підвищення відповідальності в управлінні бюджетними ресурсами. У контексті внутрішнього фінансового контролю, пропонується удосконалити систему моніторингу та аудиту внутрішніх фінансових процесів, що може включати регулярні аудити фінансово-господарської діяльності підприємств та установ, аналіз ефективності систем контролю та визначення слабких місць у фінансовому управлінні. Зовнішній фінансовий контроль можна підсилити шляхом посилення ролі аудиторських організацій та контролю з боку незалежних фінансових інституцій. Важливо розвивати партнерство із міжнародними організаціями та експертами для забезпечення об'єктивного оцінювання фінансових процесів та виявлення можливих ризиків та недоліків. Забезпечення прозорості та доступу до фінансової інформації для громадськості також є важливою складовою удосконалення механізмів фінансового контролю. Створення веб-порталів та платформ для публікації фінансових звітів та результатів аудитів сприятиме відкритості та забезпечить громадян можливістю відстеження використання бюджетних коштів. Такий комплексний підхід до фінансового контролю дозволить підвищити ефективність управління бюджетними ресурсами та запобігти можливим ризикам корупції чи нецільового використання коштів.

Усі ці пропозиції спрямовані на створення більш ефективного, сталого та гнучкого фінансового управління, що сприятиме подальшому розвитку економіки України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження з метою аналізу видатків бюджету на економічну діяльність держави для визначення оптимальних стратегій розподілу фінансових ресурсів для стимулювання економічного зростання та підтримки ключових галузей дозволило зробити наступні висновки:

1. Критичний аналіз літератури щодо видатків бюджету на економічну діяльність держави надає глибоке та систематичне освітлення важливого аспекту фінансово-економічного управління. Вказані джерела розглядають необхідність державної підтримки для різних галузей, визначаючи ключові фактори, які визначають цю потребу. Акцент на різноманітних формах фінансування, таких як бюджетні інвестиції, бюджетне кредитування та дотації, підкреслює важливість гнучкості та адаптивності бюджетної політики до вимог економічного розвитку. Дослідження також висвітлює роль фінансування в конкретних галузях, таких як паливо-енергетична та металургійна промисловість, агропромисловий комплекс, а також його вплив на науково-технічний прогрес та особливості галузей. Зазначений огляд свідчить про складність та важливість забезпечення раціонального та ефективного розподілу бюджетних ресурсів для досягнення стратегічних цілей економічної політики держави.

2. Процес аналізу бюджетних видатків включає кілька ключових етапів, таких як дослідження видаткової частини Державного бюджету за різними напрямками, використання різноманітних джерел інформації, а також визначення показників ефективності та ступеня виконання плану. При аналізі витрат на економічну діяльність важливим елементом є детальне вивчення динаміки, структури та компонентів бюджетних витрат. Цей аналіз дозволяє виявити ключові тенденції, ідентифікувати фактори впливу та розробляти обґрунтовані висновки та рекомендації. В цілому, методика дослідження бюджетних видатків на економічну діяльність вимагає системного підходу та

застосування різноманітних інструментів для отримання об'єктивних та деталізованих результатів.

3. Аналіз бюджетної динаміки України з показав суттєві зміни в економічній структурі та фінансовому управлінні. Приріст видатків у 2022 році, обумовлений початком військових подій, вимагає термінового ефективного фінансового управління та визначення пріоритетних напрямків розходів. Детальний аналіз за функціональною та економічною класифікацією свідчить про суттєвий ріст видатків у сферах оборони та соціального захисту, що потребує уважного балансування між безпекою та соціальною підтримкою. Високий темп приросту доходів у 2022 році вказує на можливості для економічного розвитку, але породжує питання про ефективність їх використання та доцільність бюджетних видатків. Структурний аналіз видатків та доходів визначає суттєві зміни у фінансовій політиці, де ключовим є збалансування соціальних потреб та інвестицій в економічний розвиток. Загальний висновок полягає в тому, що ефективне управління бюджетом стає критичним для виконання стратегічних цілей та забезпечення економічної стабільності та соціальної підтримки в умовах змін в економічному та політичному середовищі.

4. Аналіз видатків на економічну діяльність Державного бюджету України за період 2018-2022 років відображає важливі зміни та адаптації управління фінансами в умовах значущих викликів, таких як пандемія та військовий конфлікт. Зростання видатків у 2020 році свідчить про активні заходи керівництва для стимулювання економіки в умовах кризи. Однак вплив війни в 2022 році призвів до стратегічного перегляду бюджетних пріоритетів і зменшення частки видатків у відсотках до ВВП. Структурний аналіз видатків на економічну діяльність вказує на фокус на розвиток паливно-енергетичного комплексу та інноваційних галузей. Зменшення видатків на транспорт та зв'язок вказує на перегляд стратегічних пріоритетів у цих галузях в контексті технологічних змін. Усі ці аспекти свідчать про важливість гнучкості та стратегічного підходу в управлінні бюджетом в умовах складної економічної

ситуації. Аналіз також вказує на необхідність удосконалення ефективності та гнучкості управлінських рішень для ефективного використання обмежених фінансових ресурсів та досягнення сталого економічного розвитку.

5. Пропозиції щодо удосконалення видатків Державного бюджету на економічну діяльність в Україні враховують потребу в чіткому визначенні пріоритетних напрямків, інвестиціях у інновації та енергетичний сектор, а також гнучкому реагуванні на зовнішні виклики. Впровадження системи стратегічного управління видатками може сприяти оптимальному розподілу ресурсів у відповідності зі стратегічними цілями. Збільшення інвестицій у інновації та відновлювану енергетику допоможе стимулювати технологічний розвиток та забезпечити сталість енергетичного сектору. Застосування гнучких механізмів реагування на економічні та політичні виклики дозволить країні ефективно адаптуватися до змінних умов. Вдосконалення системи моніторингу ефективності видатків та посилення контролю сприятимуть оптимізації бюджетних видатків та запобіганню можливим корупційним ризикам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістов Ю. Ю. Формування видатків бюджету як складова державної фінансової політики економічного розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 2. С. 38-43.
2. Биховченко В. П. Виконання державного бюджету за видатками. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 20. С. 50-55.
3. Борушок І. І. Функції та роль видатків бюджету у забезпеченні соціального захисту населення. *Економічний простір*. 2021. № 169. С. 69-72.
4. Бюджетна система України: навчальний посібник в схемах і таблицях / С. В. Качула, Г. Є. Павлова, Л. В. Лисяк, Добровольська О.В., Л. І. Катан. Дніпро: Монолит, 2021. 332 с.
5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. №2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17 (дата звернення 11.11.2023).
6. ВВП України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/ (дата звернення 11.11.2023).
7. Видатки державного бюджету України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2022/ (дата звернення 11.11.2023).
8. Доходи державного бюджету України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2022/ (дата звернення 11.11.2023).
9. Дюк А. А. Формування системи видатків державного бюджету та їх оптимізація. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_3_42 (дата звернення 11.11.2023).
10. Західна О. Р. Аналіз доходів та видатків державного бюджету України. *Молодий вчений*. 2020. № 11(2). С. 164-168.
11. Канєва Т. В. Видатки бюджету як інструмент суспільного розвитку. Економічний вісник університету. 2020. № 44. С. 172-179.

12. Козакевич О. Р. Видатки Державного бюджету та рівновага валютного ринку України. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Т. 3, № 1. С. 53-62.
13. Корсун І. М. Парадигма фінансування видатків державного бюджету України в умовах воєнної та післявоєнної соціально-орієнтованої ринкової економіки. *Академічний огляд*. 2023. № 2. С. 103-112.
14. Лисьонкова Н.М., Єрмоленко О.А. Бюджетна система: Конспект лекцій. Харків: УкрДАЗТ, 2014. Ч. 2. 50 с
15. Макогон В. Д. Бюджетні видатки у системі соціально-економічного розвитку країни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С. 114–124.
16. Марецька Т. А. Механізм державного регулювання бюджетних витрат шляхом впровадження програмно‑цільового методу планування фінансових видатків. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"* . 2021. № 8. С. 9-16.
17. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
18. Орлов В. В. Бюджетні видатки України: інтегральна оцінка структурних дисбалансів. *Вісник Сумського державного університету*. 2022. № 2. С. 135-142.
19. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02.12.2021 № 1928-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20 (дата звернення 11.11.2023).
20. Радіонов Ю. Д. Методолого-організаційні підходи до забезпечення ефективності управління та використання бюджетних видатків. Ф*інанси України*. 2022. № 5. С. 7-28.
21. Руденко С. В. Казначейський контроль видатків бюджету в Україні: стан та напрями удосконалення. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5, № 2. С. 40-46.

22. Самошкіна О. А. Результативність видатків бюджету в контексті бюджетного регулювання суспільного розвитку. *Економічний вісник університету*. 2021. № 48. С. 225-231.
23. Таранов А. Ю. Децентралізація видатків бюджету: порівняльно-правовий аналіз. *Держава та регіони*. 2019. № 3. С. 306-311.
24. Титарчук І. М. Концептуалізація видатків бюджету держави як основи бюджетного фінансування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 4(2). С. 82-88.
25. Фетіщенко Є. М. Міжнародний досвід планування видатків державного бюджету та можливості його використання в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2019. № 16. С. 125-131.
26. Формування видатків бюджету : монографія / Ю. Д. Радіонов. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 616 с.
27. Чеберяко О. В. Бюджетна політика України у сфері видатків як базис перспективного економічного розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2019. № 5. С. 41-47.
28. Шевчук І. Л. Бюджетна система : навчальний посібник. Друге видання, перероблене і доповнене. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2015. 284 с.
29. Akmal A. Analyzing the link between government budget expenditures and economic growth. Intern. Journal of Profess. Bus. Review. 2023. № 7. Pp.1-14.
30. Aluthge C. Impact of Government Expenditure on Economic Growth. *CBN Journal of Applied Statistic*s. 2021. №. 1. Pp. 139-174.
31. André N. N. Effects of Public Expenditure on Economic Growth in the CEMAC Subregion: A Comparative Analysis between the Fragile and Non-fragile States. *African Economic Research Consortium*. 2021. Pp. 1-53.
32. Auerbach A. Effects of COVID-19 on Federal, State, and Local Government Budgets. 2020. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/09/Auerbach-paper.pdf (дата звернення 11.11.2023).
33. Gebreyesus S. The Impact of Government Expenditure Budget on Economic Growth. *Journal of Economic and Social Development*. 2022. № 1. Pp. 18-24.

34. Government expenditure on economic affairs. 2021. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_economic_affairs (дата звернення 11.11.2023).
35. Hajdúchová I. Value-added tax impact on the state budget expenditures and incomes. *Procedia economics and finance*. 2015. № 34. Pp. 676-681.
36. Ichim K. Expenses for economic activities from local budgets. URL: https://ideas.repec.org/a/cbu/jrnlec/y2015v2p132-138.html (дата звернення 11.11.2023).
37. Nayab H. The relationship between budget deficit and economic growth of Pakistan. *Developing Country Studies*. 2015. № 11. Pp. 79-84.
38. Shahini L. Economic role of government budget revision in the presence of COVID-19. *Economies*. 2023. №11(4). Pp. 118-132.
39. Tran O. Does there exist an optimal budget balance to improve economic growth? empirical evidence from Asian countries. *Financial economics*. 2022. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23322039.2022.2114174 (дата звернення 11.11.2023).
40. Zouhar Y. Public expenditure and inclusive growth – a survey. *International Monetary Fund*. 2021. Pp.1-75.